

О ПРАВОСЛАВЉУ У ШВЕДСКОЈ: СЛУЧАЈ СРПСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ¹

Сабина Хаџибулић*
Центар за истраживање
религије и друштва
у Упсали,
Универзитет у Упсали,
Шведска

Апстракт: Развој православља у Шведској везује се за прилив имиграната са Балкана, Блиског истока и Африке током четврти по-следње деценије 20. века када су и основане прве православне парохије. Данас Српска Православна Црква представља другу највећу православну цркву у Шведској. Циљ овог рада је да прикаже процесе оснивања и развоја Српске Православне Цркве у Шведској, са посебним фокусом на њеној организацији и активностима. Рад се базира на анализи релевантне литературе и извора са интернета, те података добијених у интервјуима вођеним са представницима Српске Православне Цркве у Шведској.

Кључне речи: православље, Шведска, Српска Православна Црква, организација, активности.

Иако пристигло у 17. веку, православље се у Шведској развило тек након Другог светског рата. Са приливом имиграната са Балкана, Блиског Истока и Африке током шездесетих и седамдесетих година основане су и прве православне парохије. Процењује се да данас у Шведској живи око 400.000 православних хришћана окупљених око различитих цркава и њихов број константно расте

* sabina.hadzibulic@crs.uu.se.

¹ Чланак је настао као резултат истраживања изведеног у склопу пројекта *The Impact of Religion: Challenges for Society, Law and Democracy* (2008–2018) при Центру за истраживање религије и друштва Универзитета у Упсали (*Centrum för forskning om religion och samhälle, Uppsala universitet*).

(Arentzen 2015). Међу црквама византијске традиције најбројнији су припадници Српске Православне Цркве (СПЦ), што је уједно чини и другом највећом православном црквом у Шведској.² Њене активности координише Епархија британско-скандинавска. Шведско намесништво (*Svenska prosteriet*) и Шведска православна провинција (*Svenska ortodoxa kyrkoprovin*) такође се налазе под јурисдикцијом СПЦ.

Циљ овог рада је да прикаже процесе оснивања и развоја СПЦ у Шведској. Фокус је на организацији и активностима СПЦ. Рад је базиран на анализи релевантне литературе и извора са интернета, као и материјала прикупљеног у интервјуима са представницима СПЦ у Шведској спроведеним током 2017. и 2018. године.³

У наставку рада прво ће бити речи о православљу у Шведској. Након тога ће се говорити о оснивању и развоју СПЦ у Шведској. Посебан акценат биће стављен на Шведско намесништво и Шведску православну епархију као делове СПЦ. На крају ће бити приказани организација и рад СПЦ у Шведској данас.⁴

1. Православни пејзаж Шведске

За шведско друштво се не би могло рећи да има дугу православну традицију, иако је прва православна парохија основана још 1617. године. У то време протестантизам је био државна религија, а Швеђанима је било забрањено да буду наклоњени другим религијским традицијама. Прву православну парохију основала је Руска православна црква због духовних потреба припадника свог народа који су ван матичне земље радили као трговци и поморци. Истовремено, ова парохија била је и прва нелутеранска парохија

² Највећа је Сиријска Православна Црква.

³ Потребно је истаћи да је литература о православљу у Шведској поприлично оскудна. Поред Арендзенове књиге из 2015. године постоје свега четири књиге издате током четрдесетогодишњег периода, а о којима ће бити речи у наставку текста. Поред тога, постоји и неколико појединачних поглавља, односно радова о православљу (Rubenson 1992; Andersson, Sander, red. 2005, Arentzen 2015b). У том смислу, овај рад представља важан покушај да се православље и посебно СПЦ у Шведској научно осветле и тиме допринесе статусу и значају који заслужују.

⁴ Велику захвалност дугујем свим свештеницима СПЦ у Шведској, који су својим ангажовањем и позитивним односом према мом истраживању знатно помогли у прикупљању и анализи података, те приказивању резултата рада. Међу њима свакако издвајам оца Душана Д. Раковића и оца Мишу (Живка) Јакшића.

основана у шведском краљевству.⁵ Променом закона у другој половини 19. века Швеђанима је омогућено да пређу у другу хришћанску религијску традицију.

Након Првог светског рата и револуције 1917. године број руске популације у Шведској се увећао и тада руска парохија прелази у новоосновани Западно-европски Синод Руске Православне Цркве са центром у Паризу, а под Константинопољском Патријаршијом. Но, значајније промене су уследиле тек по завршетку Другог светског рата. Године 1947. Естонска Црква у егзилу основала је своју прву парохију, док је парохија Финске Православне Цркве основана 1958. године. У том периоду било је не више од 10.000 православних хришћана (Aretzen 2015: 50). Са приливом радне снаге са Балкана током шездесетих година број православних се повећао, а православне парохије основане су у свим већим индустријским местима јужне и средње Шведске. Крајем шездесетих се оснива и епархија Константинопољске Патријаршије са седиштем у Стокхолму, за потребе Грка настањених у Шведској. Са распадом Совјетског Савеза и доласком већег броја Руса основана је прва парохија Московске Патријаршије 1996. године. У новом миленијуму Константинопољска Патријаршија је добила новог митрополита (2014. године), а Румунска Православна Црква свог првог епископа (2008. године).

Током седамдесетих и осамдесетих основане су и прве парохије дохалкидонских цркава. Пре свега, епархија Сиријске Православне Цркве, а затим и парохије Коптске, Етиопске и Јерменске Православне Цркве. Сиријска Православна Црква је већ почетком деведесетих имала две архиепископије, а данас има и два архиепископа.⁶ Године 2009. Коптска Православна Црква добила је свог првог епископа, Абакира.

Број православних хришћана у Шведској се непрестано повећава. Они су окупљени око различитих Цркава. Када је реч о црквама византијске (халкидонске) традиције постоје црквене општине и парохије следећих цркава: Бугарске Православне Цркве, Грузијске Православне Цркве, Константинопољске Патријаршије, Румунске Православне Цркве, Српске Православне Цркве, Руске Православне Цркве под Московском Патријаршијом, Руске Православне Цркве под Константинопољском Патријаршијом, Антиохијске Православ-

⁵ Парохија *Kristi förklaring kyrka* и данас постоји у Стокхолму, али на измењеној адреси.

⁶ Обојицу сиријских архиепископа СПЦ је одликовала орденом Светог Саве II реда у знак захвалности за помоћ и подршку коју су упутили српском народу током грађанског рата на просторима бивше Југославије.

не Цркве, Финске Православне Цркве, те парохије које припадају неканонским јурисдикцијама Македонске Православне Цркве, Украјинске Православне Цркве (Кијевска Патријаршија), и Старокалендарске Грчке Православне Цркве. Као засебан део, под јурисдикцијом СПЦ постоји и Шведско намесништво са својим парохијама.⁷ Од дохалкидонских цркава присутне су: Јерменска Апостолска Црква, Еритрејанска Православна Црква (неканонска), Етиопска Православна Црква, Коптска Православна Црква, Сиријска Православна Црква, те еритрејанске православне парохије под Коптском Црквом. Најзад, ту су још и доефеске цркве, односно Асиријска Црква Истока и Древна Црква Истока.⁸ Све ове цркве, са изузетком Финске Православне Цркве, сматрају се имигрантским црквама. Значајан помак у том смислу настао је оснивањем Шведског намесништва и прве шведске православне парохије Св. Ане од Новгорода под јурисдикцијом СПЦ. Они окупљају православце са идејом да се православље шири и негује на шведском као богослужбеном језику.

2. О почецима и развоју рада Српске Православне Цркве у Шведској

Након Другог светског рата Србија је, као једна од република социјалистичке Југославије, представљала значајан извор радне снаге за земље западне Европе. У то време, посебно током шездесетих и седамдесетих година, Шведска постаје једна од омиљених земаља дестинације емиграната из Србије. Како се њихов број у Шведској константно повећавао јавила се и потреба за православном црквеном праксом. Први корак начинио је 1967. године тадашњи епископ за Западну Европу и Аустралију, Лаврентије (Трифуновић), потраживши помоћ од бившег протестантског свештеника Кристофера Класона (*Christofer Klasson*).⁹ Пет година касније прва црквена оп-

⁷ Једна шведска парохија постоји у крилу Антиохијске Православне Цркве.

⁸ У постојећој шведској литератури о православљу наведеним црквама се понекад придружују и оријенталне католичке цркве. Овде, пре свега, мислим на Халдејску Католичку Цркву, Јерменску Католичку Цркву, Сиријску Католичку Цркву, Украјинску Католичку Цркву и Тевахедо Католичку Цркву.

⁹ Кристофер Класон (1913–1999) је био протестантски свештеник који је прешао у православље и као први шведски православни свештеник помогао у оснивању СПЦ у Шведској. Он је и оснивач Шведског намесништва под јурисдикцијом СПЦ. Био је и свештеник парохије Св. Димитрија (*Den helige Demetrios ortodoxa församling*) у Кристијанстаду (*Kristianstad*). Превео је Литургију на савремени шведски језик. Аутор је и

штина Српске Православне Цркве основана је у Вестеросу (*Västerås*). Исте године основана је и црквена општина у Малмеу (*Malmö*), а већ следеће, 1973. године, и у Стокхолму (*Stockholm*). Крајем седамдесетих се оснива црквена општина у Гетеборгу (*Göteborg*). У деценији након тога основане су и црквене општине у Јенчепингу (*Jönköping*) и Хелсингборгу (*Helsingborg*).

Осиромашена и маргинализована позиција СПЦ у земљи порекла пренела се и на њен положај у Шведској. Црквена активност је умногоме зависила од личне иницијативе свештеника, те њихових способности да успешно одговоре на различите изазове. Отац Драган Мијаиловић, старешина Храма Св. Стефана Дечанског и свештеник парохије у Гетеборгу од њеног оснивања 1979. године, сматра да је овај период био посебно захтеван и тежак:

„Дошао сам као први свештеник овде. Није било цркве, није било баш ничега. У једној учионици изнесемо супруга и ја клупе и столице, припремимо и саставимо два стола и ту буде света служба. У тој учионици сам служио неких 10 месеци. [...] Свако ко је имао било какав контакт са црквом је био потенцијални непријатељ система. Чим дође на одмор у домовину одмах је био позиван од полиције на информативни разговор. А овде је било шпијуна који су пријављивали ко иде у цркву. Занимало их је ко долази, шта се прича и шта ће они у цркви. Свако ко је долазио био је потенцијални непријатељ комунизма. Веома је тешко ишло тако. На Светог Саву сам се питао како ћу ја у учионици, ово је највећи празник, биће пуно света, а оно дошло свега седморо људи. И после дошла и два шпијуна из конзулата да виде ко је дошао и шта се ради. [...] Те 1979. године је мене примило у кућу свега 16 фамилија да им осветим водицу. После 10 месеци смо добили једну капелу, малу црквицу, власништво једне болнице. Било је места за 180 људи и тамо смо били око 29 година. После тога смо служили годину дана код методиста, у њиховој капелици. [...] У међувремену, ја сам био добар пријатељ са њиховим тадашњим бискупом кога је интересовало православље, па кад је ова садашња црква била за продају ми смо је добили за мању цену. И онда смо кренули корак по корак – прво мали иконостас из оне цркве, након тога направили већи, а онда

једне од ретких књига о православљу на шведском из 1973. године „*Ortodoxa kyrkan*“ (Православна Црква).

фрескописали храм. Сада се одвија један богат и нормалан црквени живот.“ (13. 10. 2017. г.).

Сличне утиске деле и други свештеници са вишедеценијским стажом у Шведској. Илустративан је исказ оца Милана Гардовића, свештеника парохије у Малмеу, о кључној улози свештеника у периоду оснивања:

„Развој парохије у Малмеу се везује за рад тада младог јеромонаха Методија Лазића. Многе црквене општине овде постоје захваљујући његовом раду и посвећености. Он је тада држао Норвешку, Данску, и целу јужну Шведску, а сада ту има осам парохија. Тај период је био тежак за религије, посебно за православље. [...] Отац Методије је од 1974. до 1980. године користио разне просторије – прво подруме, а онда изнајмљене шведске цркве. Од 1980. године је ова црква, која је припадала општини, добијена на коришћење. Користили смо је до 1985. године, али нам нису дали да је откупимо. Зато је отац Методије у медијима причао како једна највећа верска заједница нема цркву и то је уродило плодом. Године 1985. је купљена црква и дограђен олтарски део. [...] Низ година после тога се отплаћивао кредит и радило на духовном делу.“

Након распада Југославије почетком деведесетих година број Срба у Шведској се нагло повећао.¹⁰ У периоду између 1989. и 1994. године број чланова СПЦ је порастао са 22.000 на отприлике 30.000 (Arentzen 2015: 91). У то време основана је и Српска православна епархија за Скандинавију и Велику Британију, која је од 1990. до 1994. године поред скандинавских земаља, Велике Британије и Ирске обухватала и земље Бенелукса и Француску. Њено седиште је формирано у Стокхолму, где је 4. октобра 1992. године у Саборном храму Св. Саве устоличен епископ Доситеј (Мотика) као први епископ новоосноване епархије. Представници СПЦ у Шведској ово раздобље доживљавају као круцијално у њеном развоју, о чему сведоче и речи оца Милана Гардовића:

„Тај период је у овој епархији направио преокрет. Наши људи су дошли овде као економски имигранти још шездесетих годи-

¹⁰ Према наводима Мартенса (Martens 1997), Шведска је примила око 70.000 избеглица из социјалистичке Југославије током 1992. године.

Сл. 1. Црква Светог Стефана Дечанског у Гетеборгу

на. Они су били ангажовани економски, али духовно углавном склони сујеверју. Нове генерације су дошле јер су морале и без њих многе парохије не би постојале. Оне су понеле нека основна веровања и онда су овде, заједно са својим свештеницима, одрастале. Јер, Црква у дијаспори није само духовно, већ и историјско и културно стециште. Тако су цркве и манастири увек били стуб онога што је огледало, односно морално и ду-

ховно стање једног народа. [...] За то кратко време је све узнапредовало – многе цркве су купљене, манастири формиран и много више чланова и рада има сада.“ (10. 12. 2017. г.).

Но, и поред бројних повољних околности Црква је у том периоду налазила на извесне потешкоће превасходно изазване присуством различитих политичких ставова. Према наводима Халонстена (Hallonsten 1992: 23), парохија у Малмеу је током 1990. године неколико пута била мета напада запаљивим бомбама. Нападе су извели млади имигранти, који су касније осуђени за почињена дела. Иако је сама црквена зграда остала неоштећена многе парохијске просторије су потпуно спаљене и обновљене тек након дужег времена.

2.1. Шведско намесништво

СПЦ је значајно допринела развоју православља на шведском језику. Иницијативом Кристофера Класона основано је Шведско намесништво 1976. године, а у склопу истог формирање парохија Св. Марије Магдалене у Гетеборгу и парохија Св. Димитрија у Кристианстаду.¹¹ Намесништво данас води архимандрит Доротеј (Форснер), Швеђанин из породице са дугом протестантском свештеничком традицијом, који је у младости прешао у православље, научио српски језик и замонашио се у Србији:

„Отац ми је умро када сам имао тринаест година [...] Мене је онда занимало шта је било између Христа и Лутера у периоду од 1.500 година, мора да је постојало нешто и неко ко је сачувао стару, изворну веру. То је било 1986. године, још је комунизам био јак. Ми смо живели у селу код Еребуа где нема православне цркве. Почео сам да читам књиге, схватио да постоји православна црква у којој се ништа није изменило, али нисам могао да је нађем. Онда сам кренуо у средњу школу у Гетеборгу и тамо нашао православну парохију. Доживео сам вечерњу службу и видео да је то оно право. Сачекао сам да напуним 18 година и одмах прешао у православље. [...] Полако сам научио мало црквенословенски и мало српски. [...] Онда сам 1993. године отишао у Србију. Владика Лаврентије ме од-

¹¹ Свештеник Кристофер Класон је две деценије био на челу овог намесништва.

Сл. 2. Манастир Свете Тројице у Бредареду

везао у манастир Каону, рекао да могу до тамо па после да продужим и видим друге манастире. Дошао сам у фебруару, али сам се вратио у Шведску и завршио војску у јуну. Чекао сам три месеца визу и отишао поново у Србију у септембру.“ (15. 10. 2017. г.).

Овом намесништву припада и Манастир Св. Тројице (*Treenighetensklostret*) у Бредареду (*Bredared*) поред Бороса (*Borås*). Отац Доротеј је, уз помоћ два монаха, активно учествовао у његом оснивању 2001. године, када је откупљен и реновиран некадашњи фински православни манастир. Данас је број редовних посетилаца између 30 и 50. Иако је богослужбени језик шведски, често у манастир долазе и Руси, Румуни, Грци, Грузијци и Срби, па су црквенословенски и руски такође у употреби. У овом манастиру је свој монашки живот започео и први шведски православни монах. Према тврдња-

ма оца Доротеја, „тешко је рећи колико је православних Швеђана зато што припадају различитим јурисдикцијама, но процена је да их има између пет и десет хиљада, уз константан пораст током година“ (отац Доротеј Форснер, 2017).

2.2. Парохија Св. Ане из Новгорода – Шведска православна провинција

Залагањем свештеника Кристофера Класона основана је и прва парохија под јурисдикцијом СПЦ чије се активности одвијају на шведском језику. Посвећена шведској принцези и првој Швеђанки која је проглашена светицом, парохија Свете Ане од Новгорода основана је у Вадстени (*Vadstena*) 1968. године, а са радом у Ескилстуни (*Eskilstuna*) је започела 1971. године.¹² Свештеник Игнатије Ек (*Ignatius Ek*) деценијама је водио њену делатност на подручју средње и северне Шведске.¹³ О сврси постојања православних парохија са шведским као богослужбеним језиком отац Миша (Живко) Јакшић, наследник Игнатија Ека, каже:

„Ми овде претежно користимо шведски језик и људи су у шведском контексту. [...] Св. Ана је основана јер су Швеђани схватили да морају да се преобразе не само у духовном, него и у етничком смислу уколико желе да постану православни и припадају постојећим парохијама, јер је јако тешко опстати као Швеђанин или припадник неке друге етничке групе пошто су култура и начин размишљања у тиме групама другачији. Зато је и основана Св. Ана – да постоји православље за рођене Швеђане, мада су у православној мањини.“ (7. 11. 2017. г.).

Иако историјски везана за Шведско намесништво ова парохија му никада није припадала, а од 21. априла 2018. године има статус Шведске православне провинције.¹⁴ Према подацима објављеним

¹² Св. Ана од Новгорода је рођена почетком 11. века као Ингегерд (*Ingegärd*), ћерка шведског краља Улофа (*Olof Skötkonung*). Након удаје за Великог кнеза Кијевске Русије Јарослава Мудрог прелази у православље и добија име Ирене (*Irene*). Као удовица одлази у манастир и постаје монахиња Ана (*Анна*). Након смрти бива проглашена светицом због својих многобројних добрих дела, као и због иницирања подизања два храма у Кијеву и Новгороду.

¹³ Игнатије Ек је ову парохију водио до одласка у пензију. Аутор је књиге „*Ortodox kristen tro i Sverige*“ (*Православна вера у Шведској*) из 1999. године.

¹⁴ Значајно је напоменути да је буквалан превод шведског назива ове црквене

на парохијском вебсајту (Heliga Annas ortodoxa församling 2018), парохија је у свом развоју и формирању самосталних парохија на својој територији, које користе шведски као језик, прерасла у обједињујућу административно-организациону јединицу са управитељем (*provinsföreståndare*), а под надлежним епископом, британско-скандинавским СПЦ. Црквена организација има свој црквени одбор (*kyrkostyrelse*), црквени сабор (*kyrkomöte*) и провинцијски црквени суд под надлежношћу управног епископа, са циљем да у реализираној организацији управитељ буде помоћни епископ, као викар епископа Епархије британско-скандинавске. У њен састав улазе парохија Св. Ане од Новгорода у Стокхолму и Упсали (*Uppsala*) и парохије Свете Ане од Новгорода и Светих Апостола Павла и Петра у Ескилстуни и Лександу (*Leksand*), као и мисионарске парохије у Линчепингу (*Linköping*) и Еребруу (*Örebro*). Парохијске дужности обављају три свештеника,¹⁵ а отац Миша (Живко) Јакшић задужен је за мисионарске парохије. Као управник Шведске православне провинције, али и неко ко је дуги низ година радио на ревитализацији парохије Св. Ане, отац Миша (Живко) Јакшић могућу будућност ове провинције види у „аутономној, временом можда и аутокефалној, Православној Цркви у Шведској или читавој Скандинавији, која неће бити заснована на етничкој припадности, него на окупљању етничке и друге многообразности око једног епископа, као иконе Христа. Та Црква не би била ни шведска, ни грчка, ни руска, ни српска, него једноставно Православна Црква на територији Краљевине Шведске или Архиепископија Скандинавије. Но, то моја лична визија“ наглашава отац Миша (Живко) Јакшић (5. 9. 2018. г.).

3. Епархија британско-скандинавска данас

Подручје Епархије британско-скандинавске данас обухвата Велику Британију, Ирску, Исланд, Норвешку, Шведску, Данску и Финску. Подељена је на Архијеријско намесништво за Велику Британију

административно-организационе јединице на српски Шведска православна провинција. Према речима оца Мише Јакшића „најближе томе у српском језику је еклесијална провинција [...] иако је сам појам више примењиван и боље схваћен у западном хришћанству“ (5. 9. 2018. г.).

¹⁵ Двојица свештеника су етнички Швеђани. Један од њих је школован при Духовној академији Св. Игнатија (*Sankt Ignatios andliga akademi*) у Седертељу (*Södertälje*), док је други био дугогодишњи свештеник Лутеранске Цркве који је прешао у православље и основно православно образовање стекао на Академији Светог Владимира (*St. Vladimir's Academy*) у Њујорку (*New York*).

и Ирску и Архиепископско намесништво за Скандинавију. Намесништво за Велику Британију и Ирску обухвата осам црквених општина у Великој Британији (*London, Birmingham, Oxford, Bedford, Derby, Halifax, Bradford, Leicester*) и једну у Ирској (*Dublin*), а има око 11.000 регистрованих чланова.¹⁶ У Скандинавско намесништво улази осам црквених општина у Шведској, две у Норвешкој (*Oslo, Kristianstad*), једна у Данској (*København*) и једна на Исланду (*Reykjavik*). Према подацима којима располаже Шведска агенција за подршку верским заједницама (*Stockman – Carnbo 2017*), око 24.000 чланова је регистровано у Шведској. Епархијски подаци показују да је око 5.000 чланова регистровано у Норвешкој, 4.000 у Данској и 400 на Исланду у 2017. години (отац Душан Д. Раковић, 11. 12. 2017. г.). Финска представља канонско подручје аутономне Финске Православне Цркве, те парохије СПЦ тамо не постоје. Ипак, уз одобрење Финске Цркве, службе се одржавају једном месечно у Хелсинкију (*Helsinki*) за 1.000 регистрованих чланова.

Епархија је регистрована у Шведској и стекла је право на примање годишње економске помоћи коју додељује Шведска агенција за подршку верским заједницама (*Myndigheten för stöd till trossamfund*).¹⁷ Од те суме, 10% иде самој Епархији, заједно са епархијским доприносима од сваке парохије обрачунатим према парохијском годишњем буџету. Остатак државне помоћи одлази појединачним парохијама у Шведској, а сразмерно броју свештеника који у њима раде. Поред тога, финансирање шведских парохија иде кроз парохијале и добровољне прилоге чланова, као и различите црквене активности (продаја свећа, икона, сувенира). У Норвешкој се државна помоћ додељује само парохијама, а према броју регистрованих чланова. Сличан принцип се примењује и на Исланду. У Данској и Финској не постоји помоћ те врсте, а тако је и са Великом Британијом и Ирском. У тим земљама се СПЦ издржава захваљујући

¹⁶ Иако се број регистрованих чланова узима као званични податак он подразумева само популацију која плаћа годишњи парохијал. Процене самих свештеника стечене кроз свакодневно вишегодишње искуство су да је реалан број много већи.

¹⁷ Овај државни орган помаже активне верске заједнице у Шведској са циљем да им створи предуслове за активну и дуготрајну религијску активност у виду службе, духовне неге и наставе. Из тог разлога, економска помоћ се додељује изабраним верским заједницама на годишњем нивоу, а одлуку о томе доноси влада. Помоћ се додељује у форми доприноса организацији, доприноса активностима и доприноса пројектима. У 2017. години сума додељена верским заједницама износила је 92 милиона шведских круна. Ваља нагласити да Шведска црква не прима ову врсту помоћи. Свака верска заједница је у обавези да шведској држави, а преко поменутог државног органа, поднесе завршни годишњи финансијски извештај, као и извештај о раду и активностима.

Сл. 3. Саборни храм Светог Саве у Стокхолму

парохијалу, донацијама својих чланова, те извођењем различитих црквених активности.

Према црквеним регистрима, број чланова СПЦ у Шведској данас је око 40 000 (отац Душан Д. Раковић, 11. 12. 2017. г.). Парохије које служе на српском се налазе у Вестеросу, Малмеу, Стокхолму, Гетеборгу, Јенчепингу, Хелсингборгу, Улофстрему и Халмстаду. Највеће црквене општине су: Гетеборг (7.607 регистрованих чланова), Малме (4.867) и Стокхолм (3.322). Манастир Покрова Пресвете Богородице (*Klostret Heliga Guds Moders beskydd*) у Смедјериду (*Smedjeryd*) на југу Шведске је епархијски духовни и културни центар у коме живи епископ Доситеј.

Према речима оца Душана Д. Раковића, архијерејског намесника за Скандинавију, „СПЦ у Шведској константно расте тако да је и

број свештеника порастао са шест на 12 током последњих 20 година. Они су сви, са изузетком једног, дошли из Србије, а затим научили језик и упознали се са радом и људима у Шведској“ (отац Душан Д. Раковић, 11. 12. 2017. г.).¹⁸ Већина парохија поседује своје црквене зграде од којих су многе откупљене од других верских заједница, а затим прилагођене према српској православној традицији.

Место	Црквена зграда	Статус црквене зграде
Смедјерид	Манастир Покрова Пресвете Богородице	Имање откупљено и прилагођено, капела наменски изграђена
Бредаред	Манастир Свете Тројице	Откупљена и прилагођена
Стокхолм	Саборни храм Св. Саве	Наменски изграђена
Гетеборг	Црква Св. Стефана Дечанског	Откупљена и прилагођена
Малме	Црква Св. Кирила и Методија	Откупљена и прилагођена
Хелсингборг	Црква Св. Василија Великог	Откупљена и прилагођена
Улофстрем	Црква Св. Великом. Георгија	Откупљена и прилагођена
Јенчепинг	Црква Рођења Пресвете Богородице	Откупљена и прилагођена
Халмстад	Црква Св. Петке	Наменска изградња у току

Табела 1. Црквене зграде Српске Православне Цркве у Шведској

¹⁸ У самој Епархији, поред 12 свештеника у Шведској, на парохијским дужностима су још 14 свештеника, тј. деветорица у Великој Британији (са још два на располагању), један у Ирској, тројица у Норвешкој и један у Данској. Још 13 свештеника свештеника је у пензији закључно са 2018. годином.

Основни задатак СПЦ у Шведској јесте богослужење и богослужбени живот са свим својим обредима (крштења, венчања, сахране, освештења). Поред тога, СПЦ је отворена за низ различитих културно-образовних активности, те се тако у црквеним просторијама повремено одвијају и часови веронауке, српског језика, али и фолклора и хорског певања. Женски део популације се окупља око Кола српских сестара. На ширем плану, СПЦ сарађује са два постојећа српска удружења у Шведској, а резултати те сарадње су најчешће различите едукативно-културне форме.

СПЦ је члан Шведског хришћанског савета (*Sveriges kristna råd*), организације која окупља представнике различитих црквених фамилија са идејом да им омогући да размењују идеје, повезују се и остварују заједничке активности. Осим тога, организација брине и о развоју и координацији духовне помоћи у јавним институцијама у земљи. На тај начин је СПЦ стекла могућност да остварује духовну негу хоспитализованих болесних лица, те затвореника на просторима Јужне и Средње Шведске преко два стална свештеника. На захтев и потребе затвореника, ова могућност се повремено пружа и другим свештеницима СПЦ у осталим деловима Шведске.

4. Закључна разматрања

Развитак православља у Шведској тесно је везан за долазак имиграната са Балкана, Блиског Истока и Африке у другој половини прошлог века. Данас је могуће говорити о 400.000 православних хришћана у Шведској, који се окупљају око различитих цркава, а чији број из године у годину стабилно расте. Међу њима, СПЦ је највећа православна црква византијске (халкидонске) традиције. Историја њеног оснивања и развитка може се сагледати кроз неколико различитих фаза, које се везују како за положај СПЦ у матичној земљи, тако и за друштвене услове земље дестинације. Оснивање првих парохија било је време препрека, када су рад и посвећеност свештеника били од изузетне важности за опстанак цркве. Са приливом становништва са подручја бивше Југославије крајем прошлог века повећала се и потреба за духовном негом, па овај период бележи значајна увећања чланства и администрације. Данас СПЦ под својом јурисдикцијом има, поред осам парохија са српским као богослужбеним језиком, и намесништво те црквену провинцију са шведским као богослужбеним језиком.

СПЦ представља интегрални део савременог шведског друштва. Њен значај је у способности да сачува и шири једну посебну хришћанску традицију, али и пружи нову димензију постојећем хришћанству у Шведској. Поред тога, СПЦ даје важан допринос духовној нези имиграната, као и њиховој успешнијој интеграцији у шведску заједницу. Уз то, под јурисдикцијом СПЦ расту и православне парохије у којима етнички Швеђани имају могућност духовног испољавања на матерњем језику. Ипак, ваља имати на уму да даљи развитак и опстанак СПЦ зависи од ситуације како у матичној земљи, тако и у Шведској. У том смислу, било би интересантно, али и корисно усмерити будућа истраживања на детаљније проучавање односа тренутних чланова СПЦ према Цркви, али и начине на који се нови чланови интегришу и уклапају у ову заједницу.

* * *

Литература:

- Andersson, D., Sander, Å. (2005): *Den mångreligiösa Sverige – ett landskap i förändring*, Lund: Studentlitteratur.
- Arentzen, T. (2015a): *Ortodoxa och österländska kyrkor i Sverige*, Stockholm: Nämnden för statlig stöd till trossamfund.
- Arentzen, T. (2015b): „Den syrisk-ortodoxa kristendomen och Sverige“, u Flodell, S. A. (ured.) *Att mötas är att växa – en studie i mångkulturalitet*, Skellefteå: Atos & Norma.
- Ek, I. (1999): *Ortodox kristen tro i Sverige*, Uppsala: Bokförlaget pro veritate Uppsala.
- Klasson, Ch. (1973): *Ortodoxa kyrkan*, Stockholm: Almqvist & Wiksell förlag.
- Hallonsten, G. (1992): *Östkyrkor i Sverige*, Skellefteå: Artos bokförlag.
- Martens, L. P. (1997): „Immigrants, crime and criminal justice in Sweden“, u: *Crime and Justice* 21, 183–255.
- Rubenson, S. (1992): Kyrka eller folk: den syrisk-ortodoxa kyrkan och det svenska samhället, u *Svensk teologisk kvartalskrift*, årg. 68, 71–79.

Stockman, M, Carnbo, I. (2017): *Trossamfund i Sverige. Statsbidragsberättigade trossamfund 2017. Presentationer och aktuellt statistik*, Stockholm: Myndigheten för stöd till trossamfund.

Интернет извори:

Heliga Annas ortodoxa församling (2018), <http://www.heligaanna.se/>
(приступљено: 30. 8. 2018. г.)

Интервјуи:

отац Доротеј Форснер, Бредаред, 15.10.2017.
отац Драган Мијаиловић, Гетеборг, 13.10.2017.
отац Душан Д. Раковић, Стокхолм, 11.12.2017.
отац Милан Гардовић, Малме, 10.12.2017.
отац Миша (Живко) Јакшић, Стокхолм, 7.11.2017./5.09.2018.

Примљено: 7. 9. 2018.
Одобрено: 15. 11. 2018.

ON ORTHODOXY IN SWEDEN: THE CASE OF THE SERBIAN ORTHODOX CHURCH

Sabina Hadžibulić

*Uppsala Religion and Society Research Center,
Uppsala University, Uppsala, Sweden*

Summary: *The goal of this paper is to present the processes of establishment and development of the SOC in Sweden, with a special focus on its organization and activities. The discussion is based on an analysis of relevant literature and internet sources, as well as interviews conducted with different representatives of the SOC in Sweden in 2017.*

The establishment of the Serbian Orthodox Church (SOC) in Sweden is closely linked with the increased

number of Serbian immigrants during the 1960s and 1970s. The then Serbian Bishop for West Europe and Australia Lavrentije asked the former protestant priest Christofer Klasson to take care of the Serbian Orthodox mission in Sweden in 1967. The first Serbian Orthodox parish was established in Västerås in 1972. During the next seven year – long period the parishes in Malmö, Stockholm and Gothenburg were founded. After the disintegration of socialist Yugoslavia in the first half of the 1990s the population of Serbs in Sweden increased rapidly. In 1990, the Serbian Orthodox Eparchy of Britain and Scandinavia was founded, and its center established in Stockholm a year later. This period is seen as crucial in the development of the SOC in Sweden. Today, the SOC represents the second largest Orthodox Church in Sweden with around 40.000 members. It includes 8 parishes with 12 priests, and owns 6 church buildings and 2 monasteries.

The SOC had a strong influence on the development of Swedish speaking Orthodoxy, so the Swedish Deanery (Svenska prostieriet), with its center in Gothenburg, and the Swedish Orthodox Province of St Anna of Novgorod (Den heliga Anna av Novgorods kyrkoprovins) in Stockholm are also under the jurisdiction of the SOC.

The SOC mission in Sweden is the holy liturgy. Besides, it runs a liturgical life with all regular activities included. Apart from that, the SOC organizes a set of other educational, cultural, and artistic activities, e. g. religious education teaching, Serbian language teaching, Serbian folk dance teaching. There are also occasional contacts and cooperation with different Serbian associations in Sweden. The SOC is a member of the Christian Council of Sweden and hence takes part in dialogues with other Christian communities. Additionally, it takes care of spiritual needs of hospitalized patients as well as prisoners in Middle and South Sweden.

Key words: Orthodoxy, Sweden, Serbian Orthodox Church, organization, activities.